

DOEPAK

DuPAK DoePAK POPPENSPE(ELMUSEUMKRUIJELKRANT NUMMER 18) DoePAK DuPAK

Een **dupák** (spreek uit: **do-pak**) is een stang- en trucpop. Het nummer met de dupák wordt in het Tsjechische en Slowaakse volkspopentheater met marionetten en stangpoppen altijd als toegift opgevoerd. De pop maakt sprongen waarbij zijn lijf beurtelings lang en kort wordt. Het is een truc die overeenkomt met het uitrekken en weer inkrimpen van de hals van de *Dood van Pierlala* in de poppenkast. Pierlala is een stokpop en wordt van onderaf gemanipuleerd; de dupák wordt als stangpop van bovenaf bewogen. Terwijl het rijzen van Pierlala's hals heel langzaam en onder doode stilte geschiedt, gaat het strekken en inkrimpen van de dupák razendsnel en met veel rumoer. Dupák betekent 'stampend'. De houten voeten zijn met lood verzwaard. Het lijf van de pop is een zak van stof. De stang waaraan de dupák hangt, gaat door de kop en het lijf heen en zit vast aan de houten heup. Het gat in de kop is iets wijder dan de dikte van de stang, waardoor de kop soepel op en neer gaat. Aan weerszijden van de kop van de dupák is een touw vastgemaakt. De touwtjes gaan omhoog en zijn bevestigd aan een speelhoutje. Door dit houtje op en neer te bewegen, rekt en krimpt het lappen lijf. De pop gaat als het ware door de knieën en voert weer op. Behalve springen kan de dupák ook om zijn as draaien; daarbij zwieren zijn armen wijd uit.

Daoqingmuziek

'**DoE**ing, doeing', zo klinkt de de opvoering van het traditio- *schimmentheater*. Het gaat om **muziek**: heilige en ritmische muziek van de taoïstische gezangen uit de Tangdynastie, het regerende vorstenhuis van de keizerlijke familie Tang. De Tangperiode (618-907) wordt gezien als het hoogtepunt van de Chinese beschaving, waarin literatuur en kunst een belangrijke rol spelen. Taoïsme is een godsdienstige manier van leven.

Niet alleen tromgeroffel, maar ook bekkens, kleppers, fluiten en snaarten begeleiden het spel van de *schuiver*. Deze *qiantai* ('hij die voor-spreekt en zingt alle rollen. De *figuren* die hij in het spel gebruikt, draden. Die zijn aan weerszijden van het *schimmendoek* achter hem gespannen, over het toneel heen. Tijdens het optreden reiken zijn helpers, de *houtai* ('achterban'), hem de benodigde poppen en *rekwisieten* aan.

trom tijdens nele *Chinese daoqing-* die is afgeleid

gongen, instrumen- *schimmen-* aan zit') *schaduw-* hangen aan

Eergevoel en liefde

Van oudsher trekken schimmentheatergroepen op zwaarbepakte ezels van dorp tot dorp om hun kunsten te vertonen. Een ensemble bestaat meestal uit zeven eenvoudige boeren die voornamelijk in de wintermaanden – na het binnenhalen van de oogst – een centje proberen bij te verdienen met hun *voorstellingen*.

Er worden klassieke, boeddhistische en taoïstische mythen, legenden, kluchten en moralistische verhalen uitgebeeld. Ze gaan over heldendaden, eergevoel, liefde, ontrouw en moord en doodslag.

De poppen onderhouden het contact met de goden en de geesten en helpen de mensen te beschermen tegen bijvoorbeeld ziekte, onvruchtbaarheid, droogte van het land en andere rampen. Scènes in de brandende hel en gruwelijke beelden van vrouwen die doormidden worden gezaagd of in een oliepan worden gebraden, worden niet geschuwd.

Afbeelding: Chinees schimmenspel in Noordwest Shaanxi. Foto: Frank Kouwenhoven. Stichting Chime, Leiden (2006).

Percussie

PAK een stuk van een (oude en) brede pvc-buis, of neem een conservenblik van ongeveer 10 cm doorsnede. Bespan dit met een varkensvel, plastic, een ballon of met een stuk rubber van een oude binnenband. Zo ontstaat een simpel *slaginstrument* dat lijkt op de instrumenten die de Chinese muzikanten vandaag de dag gebruiken bij hun theateervoorstellingen.

Vroeger gebruikten ze voor de klankkasten bamboestaven, nu worden zelfs *fietsbellen* ingezet bij de *schimmentheater*.

Arm beest

Het schimmentheater is in China een belangrijke vorm van ambachtelijk vermaak en is vaak een onderdeel bij begrafenissen, tempelfeesten of van andere rituele en mystieke gebeurtenissen. Er worden bovennatuurlijke krachten aan toegeschreven. De poppen en het schimmendoek worden als *magische objecten* vereerd. Bijgeloof speelt daarin een grote rol. Een oud *schaduwdoek* wordt nooit weggegooid. Het wordt in stroken gescheurd. De reepjes stof worden opgerold en samengebonden met een rood lintje.

Ouders binden het om de nek van hun kinderen ter bescherming tegen het kwaad. Als een kind ziek is, laten ze het tijdens de voorstelling onder het schimmendoek door kruipen. Vervolgens bestrijkt een van de *artiesten* het kind met het bloed van een door de familie meegebrachte *kip* – daarvan zou het kind weer beter worden. De spelers krijgen als beloning het geslachte beest mee naar huis.

Opschrift: Chinese schimmen

Sommige historici denken dat het Chinese schimmentheater zich in vroeger eeuwen via het Midden-Oosten over Europa verspreid heeft. De figuren in het *Turkse* en *Griekse* schimmentheater zijn namelijk even helder, *transparant* en bont van kleur als die uit China. Bij het Europese schimmentheater uit de negentiende eeuw kom je vaak het opschrift *Chinese schimmen* tegen. Deze benaming is ontstaan doordat reizigers die naar het Verre Oosten gingen van alles mee terugbrachten. Daar waren ook lampen bij met schimachtige figuren erin.

Door de warmte van de kaarsen in de lamp begonnen de schimmen te bewegen.

Zoek in het *poppentheater-abc* op www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl naar het Franse woord voor Chinese schimmen. Wat is het juiste woord?

* *Ombres chinoises* (spreek uit: ombre sjinwaze);

* *Chassinets* (spreek uit: sjassinet).

Poppenspe(e)lmuseum ©

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl

Koeienhuidkindjes ...

zo worden liefkozend de uit *koeienhuid* gesneden schimmen genoemd. Ze zijn aan beide zijden beschilderd in allerlei kleuren. De *lederen* figuren zijn vaak niet groter dan 40 cm en zitten vol geponste *gaatjes* en *uitsneden*. Bij veel poppen kan het *hoofd* verwisseld worden. Zo kan een prins plotseling in een *dier* veranderen. De schimmen worden bewogen door *houten* of *ijzeren staafjes*. Door deze schuin te houden drukt de *qiantai* de figuren tegen het schimmendoek.

DoePAK-oplossing

* Het juiste antwoord: *Ombres chinoises*.